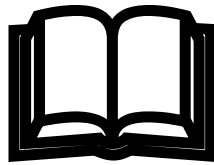

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

ROČNÍK 25 – 26
2006/2007

BULLETIN
SLOVENSKEJ JAZYKOVEDNEJ SPOLOČNOSTI
PRI JAZYKOVEDNOM ÚSTAVE ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

ROČNÍK 25 – 26
2006/2007

Bratislava
Slovenská jazykovedná spoločnosť
pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLŠ SAV

Panská 26

813 64 Bratislava

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

ROČNÍK 25 – 26, 2006/2007

OBSAH

Správa o činnosti SJS pri JÚLEŠ SAV za obdobie od 14. 12. 2005 do 17. 10. 2007	5
Zápisnica z Valného zhromaždenia SJS pri JÚLEŠ SAV (14. 12. 2005 v Bratislave)	9
XVI. a XVII. kolokvium mladých jazykovedcov	10
Zoznam prednášok organizovaných SJS pri JÚLEŠ SAV v rokoch 2006 – 2007	12
Tézy prednášok:	
Martin Ološtiak: Dielo Juraja Furdíka v kontexte slovenskej jazykovedy.....	14
Patrick Hanks: Onomasiological and Semasiological Lexicography: Past, Present, and Future (Onomaziologická a semaziologická lexikografia: minulosť, prítomnosť a budúcnosť).....	15
Oľga Orgoňová: Neologizmy v slovenčine.....	16
Jaroslava Šindelářová: Uplatnění modelové analýzy při zpracování českého a slovenského anoikonymického materiálu.....	19
Jaromír Krško: Z hydronymie horného povodia Váhu.....	20
Ján Kačala: Koncept tvorivosti jazyka.....	25
Ján Sabol: Komunikačno-kognitívny status arbitrárnosti v jazykovej sústave.....	26
Klára Buzássyová: Slovník súčasného slovenského jazyka.....	28
Ján Sabol: Symetria a asymetria rytmotvorných prvkov.....	29
Ján Sabol: Syntetická fonologická teória. Súčasný stav a perspektívy.....	31
Alexandra Jarošová: Lexikálne bohatstvo slovenčiny a problémy jeho opisu: o Slovníku súčasného slovenského jazyka.....	33
Zoznam členov SJS v roku 2006	35
Zoznam členov SJS v roku 2007	36

Správa o činnosti Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV za obdobie od 14. 12. 2005 do 17. 10. 2007

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV vo funkčnom období od 14. 12. 2005 do dnešného dňa pokračovala v tradičných aktivitách, ktorými sú podľa STANOV SJS predovšetkým:

- popularizačná činnosť v oblasti jazykovedy realizovaná priebežne v prednáškach,
- organizačná činnosť a príprava, resp. spolupráca pri príprave vedeckých podujatí, seminárov a konferencií,
- edičná činnosť, spočívajúca v redakčnej príprave odborných materiálov a ich publikovaní v záujme popularizácie jazykovedy.

I. SJS má dnes 166 členov. V priebehu uplynulého funkčného obdobia navždy opustili rady členov SJS pri SAV 4 členovia (prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc., doc. PhDr. Ella Sekaninová, DrSc., František Sima a PhDr. Elena Smiešková). Výbor na svojich zasadnutiach schválil prijatie 4 nových členov (Mgr. Marta Vojteková, Mgr. Iveta Vančová, Mgr. Zdena Kráľová, PhD., PaedDr. Ľubomír Rendár)

II. V predchádzajúcom funkčnom období viedol SJS výbor zvolený na Valnom zhromaždení 14. 12. 2005 v tomto zložení:

Predseda – doc. PhDr. Ján Bosák, CSc.

Podpredseda – doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc.

Tajomníčka – Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.

Hospodárka – Mgr. Bronislava Holičová

Členmi výboru boli aj predsedovia pobočiek: v Banskej Bystrici – doc. PhDr. Jana Klincková, CSc., v Prešove – prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc., v Nitre – Mgr. Renáta Hlavatá a v Ružomberku – prof. PhDr. Jozef Mlacek, CSc.

Členmi výboru SJS ďalej boli: Mgr. Ľubica Balážová, PhD. Klára Buzássyová, CSc., prof. PhDr. Miroslav Dudok, DrSc., Mgr. Alexandra Jarošová, CSc., PhD. Mária Šimková, a prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.

Revízorkami boli PhDr. Sibyla Mislovičová a Mgr. Miriam Giger, PhD.

Výbor sa priebežne schádzal na zasadnutiach zvolávaných podľa aktuálnych potrieb SJS.

III. V rámci SJS sa vo všetkých pobočkách v priebehu vymedzeného obdobia organizovali tradičné prednášky.

V bratislavskej pobočke sa uskutočnilo 10 prednášok (Mira Nábělková, Martin Ološtiak, Mária Šimková, Pavol Žigo – 2 prednášky, Lubomír Ďurovič, František Čermák, Alexandra Jarošová, Peter Ďurčo, Patrick Hanks), v Banskej Bystrici 6 prednášok (Ján Sabol – 4 prednášky, Ján Findra a Klára Buzássyová), v Prešove 2 prednášky (Patrik Mitter a Alexandra Jarošová), v Ružomberku 7 prednášok (Ján Findra, Oľga Orgoňová, Ferdinand Uličný, Jaromíra Šindelářová, Milan Ligoš, Jaromír Krško a Ján Kačala), v Nitre 14 prednášok, ktoré mali v tejto pobočke podobu výberových prednášok prevažne domácich pedagógov (Kristína Vrlíková, Juraj Vaňko, Ábel Král, Ladislav Navrátil – 2 prednášky, Pavlína Kuldanová, Lubomír Kralčák – 2 prednášky, Marta Bugárová – 2 prednášky, Zuzana Kováčová – 2 prednášky, Renáta Hlavatá, Juraj Glovňa), pričom 5 prednášok odznelo ešte po Valnom zhromaždení do konca roka 2007.

Uvedené údaje ukazujú, že v niektorých pobočkách je táto prednášková činnosť dostatočne bohatá a pravidelná, avšak v niektorých pobočkách by bolo potrebné v tomto počte a pravidelnosti konania prednášok zlepšiť.

V oblasti organizovania vedeckých podujatí k najvýznamnejším akciám pravidelne organizovaným Slovenskou jazykovednou spoločnosťou patrí Kolokvium mladých jazykovedcov. Vzhľadom na náročnosť organizácie tohto podujatia sa v jeho príprave v posledných rokoch striedala bratislavská pobočka s inými pobočkami. V závere roka 2005 (7. – 9. 12. 2005) sa konalo 15. kolokvium v Tajove pri Banskej Bystrici. Organizačný výbor tvorili: Jaromír Krško, Anna Gálisová a Alexandra Gerláková. O tomto kolokviu sme hovorili už na minulom Valnom zhromaždení SJS pri SAV.

V roku **2006** sa na organizáciu 16. kolokvia podujala zase bratislavská pobočka. Toto kolokvium sa konalo práve v týchto priestoroch Účelového zariadenia Kancelárie NR SR v Častej-Papierničke a bolo venované zakladateľke tohto podujatia, Mire Nábělkovej, pri príležitosti jej životného jubilea. Na šestnástom kolokviu sa zúčastnilo okrem hostí 90 mladých jazykovedcov a odznelo na ňom 84 príspevkov. Okrem účastníkov zo Slovenska (58) sa na ňom už tradične zúčastnili aj zahraniční „kolokvialisti“: z Česka (17), Poľska (10), Maďarska (2), zo Srbska (1), z Chorvátska (1) a Rumunska (1).

SJS sa spolu s JÚLŠ SAV organizačne podieľala na príprave týchto vedeckých konferencií:

- SJS finančne participovala na zabezpečení konferencie Jazyk, veda o jazyku, societa, ktorá sa konala 26. – 27. 4. 2006 a bola venovaná jubilantovi doc. PhDr. Slavomírovi Ondrejovičovi, DrSc., a na organizácii konferencie Ľudovít Štúr a reč slovenská, ktorá sa konala 13. – 14. 6. 2006 pri príležitosti Roku Ľudovíta Štúra.

- 3. 10. 2006 organizovala spoločnosť vedecký seminár venovaný 150. výročiu narodenia Sama Czambla Jazykovedné dielo Sama Czambla (1856 – 1909). Seminár sa konal v priestoroch Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave; prednesené príspevky vyšli v tematickom čísle časopisu Slovenská reč, č. 6, 2006, ktorý vydáva Jazykovedný ústav Ľ. Štúra.

- V predvianočnom období 12. 12. 2006 spoluorganizovala SJS seminár venovaný PhDr. Viktorovi Krupovi, DrSc., pri príležitosti jeho životného jubilea; prednesené príspevky vyšli v Jazykovednom časopise, č. 1, 2007, ktorý takisto vydáva Jazykovedný ústav Ľ. Štúra.

V roku **2007** sa 27. 3. pri príležitosti 100. výročia narodenia Henricha Barteka konal v Bratislave vedecký seminár venovaný tomuto významnému predstaviteľovi jazykovedy medzivojnového obdobia.

V spolupráci so Slovenským národným múzeom zorganizovala SJS spolu s JÚĽŠ SAV 17. 4. 2007 Prezentáciu najnovších slovenských slovníkov, na ktorej boli predstavené najnovšie lexikografické diela z dielne JÚĽŠ (SSSJ, SSN a HSSJ) a lexikografické práce Filozofickej fakulty PU (Morfematický slovník slovenčiny, Slovník koreňových morfém slovenčiny, Slovník anglických vlastných mien v slovenčine a Valenčný slovník slovenských slovies II.).

17. – 18. 10. 2007 organizovala spoločnosť Celoslovenské stretnutie jazykovedcov, v rámci ktorého sa konalo aj Valné zhromaždenie Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Častej-Papierničke.

Popri prednáškovej a organizačnej činnosti je treťou podstatnou zložkou práce SJS edičná činnosť. Spočíva v redakčnej príprave a vydávaní výstupov z usporiadaných konferencií.

Po neúspešnom predchádzajúcom období sa nám v tomto funkčnom období podarilo zmierniť sklz vo vydávaní Jazykovedného zborníka (v r. 2006 vyšiel Jazykovedný zborník 2000 – 2002 a v r. 2007 Jazykovedný zborník 2003 – 2005) a zborníka Varia. V roku 2006 sa podarilo vydať aj zborníky Varia XII a XIII. Oba zborníky redakčne pripravila Mária Šimková v spolupráci s Katarínou Gajdošovou. V tomto roku bol vytlačený aj zborník Varia XIV., ktorý redakčne za nitriansku pobočku pripravil Marcel Olšiak a na realizácii finálnych redakčných úprav participovala opäť Mária Šimková. Bohužiaľ, zatiaľ sa ani banskobystrickej

pobočke, ani bratislavskej pobočke nepodarilo pripraviť do tlače aj zborníky Varia XV a XVI, na ktorých redakčnej príprave sa ešte pracuje.

Náplňou práce výboru SJS však, bohužiaľ, nie je len prednášková, organizačná a edičná činnosť. Značnú časť jeho práce – a to najmä práce hospodárky a čiastočne aj tajomníčky výboru – predstavuje vedenie agendy SJS, vybavovanie administratívy a korešpondencie, komunikácia s Radou vedeckých spoločností SAV, spojená so žiadaním o finančné príspevky a ich vyúčtovaním, vykonávanie bankových operácií, daňových priznaní a uzatváranie zmlúv so sociálnou poisťovňou, čo vyžaduje často vedomosti odborného ekonomického charakteru. Voči tomuto tlaku zvyšujúcej sa administratívy sa nevieme brániť a nemožno ju obísť, a preto naďalej ostáva nevyriešená otázka odbremenenia hospodárky SJS.

Na záver tejto správy by sme sa ako odstupujúci výbor SJS chceli poďakovať všetkým členom spoločnosti za ich podporu činnosti SJS, ktorú prejavujú svojou účasťou na podujatiach a finančnými príspevkami. Ďalej chceme poďakovať všetkým prednášateľom a najmä všetkým tým členom Slovenskej jazykovednej spoločnosti, ktorí sa podieľali na organizácii vedeckých konferencií a kolokvií mladých jazykovedcov.

Častá-Papiernička

17. 10. 2007

Gabriela Múcsková

Zápisnica

**z priebehu volieb predsedu, podpredsedov, tajomníka, hospodára, členov výboru a
revízorov Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV na jej Valnom zhromaždení,
ktoré sa konalo dňa 14. 12. 2005 v Bratislave**

Na Valnom zhromaždení sa zúčastnilo 28 členov SJS, rozdanych bolo 28 volebných lístkov.

Za predsedu bol zvolený **doc. PhDr. Ján Bosák, CSc.**, ktorý získal 25 hlasov.

Za podpredsedu bol zvolený **doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, CSc.**, ktorý získal 24 hlasov.

Za tajomníčku bola zvolená **Mgr. Gabriela Múcsková**, ktorá získala 25 hlasov.

Za hospodárku bola zvolená **Mgr. Bronislava Holičová**, ktorá získala 25 hlasov.

Za ďalších členov výboru boli zvolení: **Mgr. Ľubica Balážová** (16 hlasov), **prof. PhDr. Miroslav Dudok, DrSc.** (16 hlasov), **PhDr. Mária Šimková** (14 hlasov), **prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.** (14 hlasov), **Mgr. Alexandra Jarošová, CSc.** (13 hlasov) a **PhDr. Klára Buzássyová, CSc.** (12 hlasov).

Členmi výboru sa stali aj predsedovia pobočiek: **prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc.** (Prešov), **doc. PhDr. Jana Klincková, CSc.** (Banská Bystrica), **PaedDr. Renáta Hlavatá** (Nitra) a **prof. PhDr. Jozef Mlacek, CSc.** (Ružomberok).

Za revízorky boli zvolené: **PhDr. Sibyla Mislovičová** (21 hlasov) a **Mgr. Miriam Giger, PhD.** (19 hlasov).

V Bratislave 14. 12. 2005

Za volebnú komisiu

predseda PhDr. Ľubor Králik, PhD.

Zapísala: Gabriela Múcsková

XVI. a XVII. kolokvium mladých jazykovedcov

Tradičné, takmer koncoročné podujatie roka, organizované pod záštitou SJS – kolokvium mladých jazykovedcov, sa opäť nieslo v znamení príjemných pracovných a priateľských stretnutí. Z predchádzajúcich niekoľkoročných skúseností vyplynula nevyhnutnosť, aby sa pri jeho organizovaní striedali jednotlivé pobočky spoločnosti, a tak sa organizácie 16. ročníka ujala bratislavská pobočka.

Podujatie, ktoré sa konalo v dňoch 8. – 10. november 2006 v Účelovom zariadení Kancelárie Národnej rady SR v Častej-Papierničke, bolo pre organizátorov o to radostnejšie, že (i keď nebolo jubilejné) bolo netradičné a slávnostné. Organizátori ho venovali životnému jubileu PhDr. Miry Nábělkovej, CSc., zakladateľke kolokvia.

Ako už vyplynulo z príležitosti, na kolokviu sa zúčastnili nielen noví, mladí lingvisti, ale aj niekdajší, už zaslúžili páni vedci a panie vedkyne. Jubilantke prišli zablahoželať PhDr. Marie Krčmová, CSc., z Brna, doc. Mgr. Jaromír Krško, CSc., z Banskej Bystrice, PaedDr. Ľubomír Kralčák, PhD., z Nítry a riaditeľ Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV v Bratislave, doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc. Kolokvium otvorila PhDr. Mária Šimková, ktorá okrem iného vo veľkej miere vyzdvihla zásluhu zakladateľky kolokvia a jubilantky PhDr. Miry Nábělkovej, CSc. Ako večne mladého aktívneho človeka plného nápadov jubilantku účastníkom z ľudskej i odbornej stránky priblížila jej kolegyňa a školiteľka PhDr. Klára Buzássyová, CSc., z Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV v Bratislave.

17. ročník kolokvia úspešne zvládla pobočka z Ružomberka, ktorá všetkým účastníkom pripravila príjemné prekvapenie v podobe krásneho prostredia na rokovania. V rekreačnom prostredí Škutovky Liptovskej Osady sa na podujatí zúčastnilo mnoho domácich i zahraničných účastníkov, čoho dôkazom je rozsiahly zborník *Varia XVII* s úctyhodným rozsahom v počte strán 556, ktorý zahŕňa až 72 príspevkov.

Na obidvoch ročníkoch už tradičného podujatia sa zúčastnilo približne stopäťdesiat mladých lingvistov zo Slovenska, z Českej republiky, Maďarska, Poľska, Ukrajiny, Chorvátska, zo Srbska a z Rumunska. Rokovacím jazykom mohol byť ktorýkoľvek slovanský jazyk, ale počas rokovaní bolo počuť prevažne slovenčinu, češtinu a poľštinu.

Vzhľadom na množstvo nahlásených referátov na obidvoch kolokviách sa rokovanie konalo v dvoch sekciách. Na kolokviu odzneli príspevky venované korpusovej lingvistike, mediálnej problematike, dialektológii, fonetike a fonológii, lexikológii, morfológii či syntaxi; získali sme nové poznatky z oblasti translatológie, historickej lingvistiky, literárnej vedy aj didaktiky. Rokovanie sa nieslo tiež v duchu opakovaných tém – kultúra, onomastika,

frazeológia. V prihlásených referátoch účastníci neobišli ani výskum jazyka Slovákov mimo ich majoritného územia, ale ani problematiku jednotlivín chorvátskeho a českého jazyka či výučbu cudzích jazykov.

Podujatie, ako nás skúsenosť učí, má veľký význam pre mladých začínajúcich bádateľov nielen v oblasti jazykovedy, ale i literárnej vedy. Predstavuje odrazový mostík, príležitosť ukázať svoje schopnosti a nadobudnúť skúsenosti, ktoré neskôr viacerí využijú pri svojej ceste za poznáním a bádáním v oblasti, ktorú si vybrali ako svoju väčšinou celoživotnú výskumnícku cestu.

Anna Ramšáková

**Zoznam prednášok konaných v rámci činnosti Slovenskej jazykovednej
spoločnosti pri SAV v rokoch 2006 – 2007**

Bratislava

7. 3. 2006 Mira Nábělková: Slovenská prítomnosť v súčasnej českej jazykovej situácii
21. 3. 2006 Martin Ološtiak: Dielo Juraja Furdíka v kontexte slovenskej jazykovedy
(spojená s predajom zborníka vybraných štúdií J. Furdíka)
4. 4. 2006 Mária Šimková: Korpusová lingvistika na Slovensku a aktuálny stav
Slovenského národného korpusu
30. 5. 2006 Pavol Žigo: Uniformná transparentnosť, či prirodzenosť? (Inšpiratívnosť
anticipovaného projektu morfológie súčasnej spisovnej slovenčiny)
24. 10. 2006 Ľubomír Ďurovič: Paradigmatika neurčitých čísloviek
22. 1. 2007 František Čermák: Lexikon nebo syntax. K výkladu ergativní konstrukce v
češtině
6. 2. 2007 Alexandra Jarošová: O prvom zväzku Slovníka súčasného slovenského jazyka
20. 2. 2007 Peter Ďurčo: Viacjazyčná frazeologická databáza
1. 3. 2007 Patrick Hanks: Onomasiological and Semasiological Lexicography: Past,
Present, and Future
5. 6. 2007 Pavol Žigo: Prirodzenosť v jazyku a minulé skúsenosť

Nitra

19. 10. 2006 Kristína Vrlíková: Frazeologický fond európskych národov
26. 10. 2006 Juraj Vaňko: Ekolingvistika
9. 11. 2006 Ábel Král': Jazyk – myslenie – vedomie
16. 11. 2006 Ladislav Navrátil: Konverzia slovných druhov
23. 11. 2006 Pavlína Kuldánová: Roman Jakobson a jeho vzťah k Československu
30. 11. 2006 Zuzana Kováčová: Prostriedky viazanosti textu
7. 12. 2006 Ľubomír Kralčák: Analytické verbo-nominálne spojenia
14. 12. 2006 Marta Bugárová: Melódia vety v masmédiách
8. 10. 2007 Ľubomír Kralčák: Analytické verbo-nominálne spojenia
22. 10. 2007 Marta Bugárová: Melódia aktualizovanej výpovede v slovenčine
5. 11. 2007 Ladislav Navrátil: Konverzia
19. 11. 2007 Renáta Hlavatá: Koncepcia nového historizmu
3. 12. 2007 Juraj Glovňa: Univerzálne a kultúrnošpecifické v jazyku

17. 12. 2007 Zuzana Kováčová: Text ako najvyššia jazyková jednotka

Ružomberok

28. 3. 2006 Ján Findra: Textové modely ako teoretický a didaktický problém

25. 4. 2006 Oľga Orgoňová: Neologizmy v slovenčine

23. 10. 2006 Ferdinand Uličný: Vývoj etnonyma Slovan, Slovien, Slovák

6. 11. 2006 Jaroslava Šindelářová: Uplatnění modelové analýzy při zpracování českého a slovenského anoikonymického materiálu

13. 12. 2006 Milan Ligoš: Vyučovanie slovenčiny a jazykoveda

27. 3. 2007 Jaromír Krško: Z hydronymie horného povodia Váhu

23. 4. 2007 Ján Kačala: Koncept tvorivosti jazyka

Banská Bystrica

9. 5. 2006 Ján Sabol: Text a metatext

17. 10. 2006 Ján Sabol: Komunikačno-kognitívny status arbitrárnosti v jazykovej sústave

7. 12. 2006 Ján Findra: Výročie kodifikácie spisovnej slovenčiny

19. 4. 2007 Klára Buzássyová: Slovník súčasného slovenského jazyka (A – G)

15. 5. 2007 Ján Sabol: Symetria a asymetria rytmotvorných prvkov

23. 10. 2007 Ján Sabol: Syntetická fonologická teória (súčasný stav a perspektívy)

Prešov

27. 4. 2007 Alexandra Jarošová: Lexikálne bohatstvo slovenčiny a problémy jeho opisu: o Slovníku súčasného slovenského jazyka

TÉZY PREDNÁŠOK

Dielo Juraja Furdíka v kontexte slovenskej jazykovedy

Martin Ološtiak

V roku 2005 by sa okrúhleho životného jubilea bol dožil popredný predstaviteľ slovenskej jazykovedy Juraj Furdík. Pri tejto príležitosti bola skoncipovaná publikácia (*Furdík, Juraj: Život so slovotvorbou a lexikológiou. Výber štúdií pri príležitosti nedožitéch sedemdesiatin. Eds. M. Ološtiak – L. Gianitsová-Ološtiaková. Košice: Vydavateľstvo LG 2005. 472 s.*), ktorú možno v stručnosti charakterizovať takto:

- ♣ ťažiskové výskumné domény J. Furdíka (lexikológia a derivatológia) sa predstavujú reprezentatívnymi štúdiami;
- ♣ prvýkrát sa predstavuje pôvodný koncept prvej autorovej syntézy, ktorý bol publikovaný len čiastočne v podobe monografie *Zo slovotvorného vývoja slovenčiny* (1971);
- ♣ prvýkrát sa publikujú niektoré rukopisné práce a fragmenty;
- ♣ v úvodnej štúdii jedného z editorov sa komplexným spôsobom predstavuje lingvisticko-pedagogické dielo J. Furdíka;
- ♣ vytvára sa nová poznávacía hodnota jednak zhromaždením tematicky spätých prác do jedného celku, jednak tým, že sa nekopíruje žiadna doteraz publikovaná kniha J. Furdíka.

Prínos Juraja Furdíka do slovenskej a slovanskej jazykovedy vidíme najmä v týchto oblastiach:

Slovotvorba – vytvorenie originálnej derivatologickej koncepcie, ktorá tvorí integrálnu súčasť uvažovania o tvorení slov v slavistickom kontexte (princíp slovotvornej motivácie, motivant, motivát, demotivačný cyklus, motivačná intencia, funkcie slovotvornej motivácie, slovotvorný slovník slovenčiny, ternárnosť onomaziologickej štruktúry, synergické aspekty slovotvornej motivácie v jazykovom systéme a i.). Súbor štúdií o slovotvornom vývoji slovenčiny tvorí ojedinelý pokus o pohľad na vývoj jedného čiastkového systému spisovnej slovenčiny od bernolákovských čias po súčasnosť.

Lexikológia – na sklonku života systematicky prezentoval tzv. teóriu lexikálnej motivácie, ktorej ambíciou je z jednotného teoreticko-metodologického pohľadu komplexným spôsobom opísať a vysvetliť fungovanie lexikálnej zásoby.

Konfrontačný výskum – ako slovensko-maďarský bilingvista a polyglot sa J. Furdík venoval aj konfrontačnému výskumu (slovenčina – maďarčina, slovenčina – nemčina, slovenčina a slovanské jazyky), a to na rozličných úrovniach (morfológia, onomaziológia, derivatológia).

Pedagogická činnosť – za skutočnosť hodnú osobitného zreteľa považujeme Furdíkovo pedagogické zaniehanie, ochotu venovať študentom nadštandardné množstvo tvorivej energie. Nie náhodou sa stal spoluautorom vysokoškolských učebníc *Súčasný slovenský spisovný jazyk – lexikológia* (Ondrus – Horecký – Furdík) a *Súčasný slovenský spisovný jazyk – morfológia* (Oravec – Bajzíkova – Furdík); jeho pedagogickú činnosť dotvára aj posmrtno vydaná kniha *Slovenská slovotvorba* (2004).

Posudzovateľská činnosť – posudzovateľstvo tvorí neoddeliteľnú súčasť Furdíkovho diela; jeho posudky rozličných typov kvalifikačných a vedeckých prác žijú sčasti vlastným životom, nájdeme v nich jazykovedné náhľady, ktoré autor neprezentoval v žiadnom publikovanom texte.

Onomasiological and Semasiological Lexicography: Past, Present, and Future

Onomaziologická a semaziologická lexikografia: minulosť, prítomnosť a budúcnosť

Patrick Hanks

Onomasiological lexicography is the classification of concepts in a taxonomy or ontology such as Roget's Thesaurus or WordNet. Its origins are closely bound up with the European Enlightenment of the 17th century. In this talk, I start with a brief look at the earliest, most ambitious, and most inspiring of all attempts to construct an onomasiological lexicon, John Wilkins' monumental *Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language* (1668). This was a product of the Enlightenment attempt to create a “perfect language”, without ambiguity or vagueness, for the expression of scientific concepts. Wilkins was not only trying to classify concepts in a hierarchy; he was, in the words of Umberto Eco, “groping towards the modern notion of *hypertext*.” I discuss some of the obstacles in the way of fulfilling such an ambition.

The development of semasiological lexicography is closely bound up with technology. Standard dictionaries as we know them today would not have been possible without the development of printing in the 16th century, and indeed bilingual lexicography facilitated the rapid spread of Renaissance culture from Italy throughout the rest of Europe.

Monolingual lexicography is concerned with defining word meaning and word use (among other things), which is not at all the same thing as classifying concepts. In the second part of the talk, I illustrate traditional and innovative (corpus-based) approaches to monolingual dictionary definition.

In the final part of the talk, I argue that computer technology will enable a new, hypertext approach to dictionary making, using both onomasiological and semasiological techniques. This is necessary because existing dictionaries generally fail to give sufficient information for distinguishing one sense of a word from another. For this to be done successfully, inherited preconceptions need to be thrown off and a new, lexically based theory of language must be developed. (I am working on it!)

V prednáške predstavíme míľniky onomaziologického prístupu: od J. Wilkinsona v Úvahe o skutočnej podstate a filozofickom jazyku (1668) cez P. M. Rogeta v jeho Tezaure z roku 1852, až po G. Millera, C. Fellbauma a i. v práci WordNet (SlovoSieť) (1993) a P. Vossena, K. Pala a i. v EuroWordNet (EuroSlovoSieť) (1998).

Rovnako budeme hovoriť o lexikografii, o Word Sketch Engingu – nástroji na vytvorenie osnovy slova, o niektorých problémoch pri definovaní významu a o tom, koľko gramatickej informácie by mal obsahovať slovník.

Napokon predstavíme slovník budúcnosti – FrameNet (sieť rámcov) a CPA (analýzu korpusových vzoriek), ktoré sú ovplyvnené rámcovou sémantikou a v konečnom dôsledku by sa mali dopĺňať.

Neologizmy v slovenčine

Ol'ga Orgoňová

(Jazyková) neologizácia je proces dynamických inovácií, registrovaný v slovenčine podobne ako v iných príbuzných či nepríbuzných jazykoch, znamenajúci obohacovanie

jazyka o nové výrazové prostriedky, ktoré je však súčasne „vyvažované“ vytláčaním menej používaných antikvarizovaných prostriedkov na perifériu jazykovej komunikácie (porov. dnes výrazy ako *brigáda socialistickej práce, zväzák, pioniersky sľub...*). Na druhej strane je bežne príčinou rozširovania spektra „konkurenčných“ synonym, ktoré si v takejto konkurenčnej distribúcii delia sféry svojho vplyvu a špecifikujú svoje významy. Tak sa vyprofiloval napríklad reťazec pomenovaní s dominantnou významovo všeobecnejšou dvojicou **výberové konanie/konkurz**: *tender* (ekonomická súťaž na získanie štátnej zákazky) – *verejná súťaž* (na nákup tovarov v štátnej a verejnej správe) – *casting* (výber spomedzi uchádzačov do modelingu alebo šoubiznisu), ktoré nie sú svojou spájateľnosťou voľne zameniteľné vo všetkých kontextoch.

Keď neologizačná inovácia prináša vznik novej formy aj obsahu, v duchu štandardnej terminológie ide o tzv. *absolútne neologizmy* (*notebook, DVD, jogurtovač*), v prípade výlučne významových obmien (metaforických či metonymických) pri ináč už známych slovách ide o tzv. *neosémantizmy* – porov. *tunel* = rozkrádanie štátneho majetku.

Neologizácia je jednou z dynamických tendencií v súčasnom jazyku. Je súčasťou komplexu vzájomne sa prelínajúcich a nezriedka spolupôsobiacich dynamických procesov vyznačujúcich sa tendenciami: k *ekonomizácii, terminologizácii, intelektualizácii a internacionalizácii*. Žiadna z vymenovaných tendencií nie je jednostranná, ale je vyvažovaná opačne pôsobiacou tendenciou. Nejde pritom o bipolárne („čierno-biele“) opozičné trendy, ale skôr o pohyby v odstupňovanej škále, na ktorej vrcholoch sú situované „prototypické“ (najtypickejšie) prejavy daných tendencií. Neologizáciu prezentujem ako istý integračný faktor, ktorý prestupuje naprieč vymedzenými tendenciami. Uplatňujúc pre systém jazyka typické formálne i sémantické postupy tvorenia (odvodzovania a skladania) a pretvárania slov domáceho pôvodu alebo preberania slov cudzieho pôvodu či ich významov produkty neologizácie možno prehľadne ilustrovať na pozadí nasledujúcich tried a) formálnych *novotvarov* (nových výrazov), b) *neosémantizmov* (nových významov):

Formálne neologizmy – nové výrazy

1. nové slová (domáce alebo cudzie):

napaľovať (zaznamenávať signál na CD alebo DVD nosič),

casting (výberové konanie do modelingu a šoubiznisu);

2. výrazy pretvorené univerbizáciou: výberový album → *výberovka*;

3. **výrazy pretvorené abreviáciou:** *ados* (iniciálová skratka *agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti*); cudzie skratky: *PC, ISDN, MMS*;
4. **nové slovné spojenia:** *internetová kaviareň, plastové okno, počítačová kriminalita, dobiť si kredit* (na mobile); **vrátane frazém:** *byť in, byť o ničom, púšťať* (pokusné) *balóniky*;
5. **nové odvodeniny:**
  - a) **so zmenou modelového významu:** *pripoistiť sa* (do dôchodku v rámci dôchodkového sporenia),
  - b) **s modifikáciou štylistickej či expresívnej hodnoty:** *tangáče* (oproti neutrálnemu výrazu *tango bielizeň*), *depka* (oproti neutrálnemu *depresia*);
6. **nové zložené slová (domáce, cudzie, hybridné):** *voľnočasový, copycentrum, hypoúver, expriateľ*.

Sémantické neologizmy

1. **nové významy tvorené metaforicky:** *rosnička* (hlásateľka počasia);
2. **nové metonymické významy:**
  - a) **tvorené špecifikáciou modelového významu:** *negociácia* (vyjednávania Slovenska s európskymi štruktúrami o vstupe do EÚ),
  - b) **tvorené generalizáciou modelového významu:** *kokteil* (zmes všeobecne: *hudobný, morský, ovocný kokteil*);
3. **presuny na osi terminologizácia – determinologizácia:**
  - a) **determinologizácia:** *time out* (od športového termínu k významu „prerušenie všeobecne“),
  - b) **reterminologizácia:** *surfovať, surfer* (od športového termínu k termínu z oblasti internetovej komunikácie),
  - c) **terminologizácia:** *choroba šialených kráv* („neekonomický“, no transparentnejší termín než medzinárodný ekvivalent *Creutzfeldova-Jacobova choroba*);
4. **nové významy tvorené internacionalizáciou (opakovaním internacionalizmov):** *au pair* (pôvodnejší význam: „bezhotovostná výmena hodnôt“, novšie: osoba, ktorá v cudzine opatruje deti/chorých za stravu a ubytovanie);
5. **revitalizované významy:** *župan* (predseda VÚC), *starosta* (predseda miestneho úradu).

Uplatnění modelové analýzy při zpracování českého a slovenského anoikonymického materiálu

Jaroslava Šindelářová

Cílem přednášky je připomenout těsné sepětí české a slovenské onomastiky, především její teorie, a to z hlediska diachronního i synchronního. Zdůrazněn bude význam prací slovenských badatelů (zejména V. Blanára a M. Majtána) pro českou onomastiku.

Je třeba si uvědomit, že v současné době se česká i slovenská onomastika jako nauka o vzniku, systémovém uspořádání a společenském fungování vlastních jmen i nadále opírá o společně propracované teoretické základy a bohatou materiálovou základnu, stále spolupracuje s dalšími vědními obory (historií, geografii, etnografií apod.), při komplexním studiu vychází z poznatků jazykovědných (historických mluvnic, dialektologie apod.) i nejazykovědných disciplín (zejména historie), ale zároveň těmto vědám nabízí různorodý materiál pro jejich vlastní výzkumy.

V přednášce budou popsány různé přístupy ke klasifikaci pomístních jmen. Pozornost bude věnována např. významu V. Šmilauera a M. Majtána při třídění českých a slovenských anoikonym. Zatímco Šmilauer dělí PJ podle apelativních významů slov, ze kterých jsou utvořena, Majtán pracuje s tzv. strukturálními typy, přičemž vychází sice z Rospondovy strukturální klasifikace, ale dotváří ji tak, aby mohla postihnout všechny typy slovanské anoikonymie. Rozdělení PJ na přímá a nepřímá pak slovenský badatel považuje za základní. Klasifikace proprií na přímá a nepřímá se někdy setkává s kritikou onomastiků zabývajících se obecnou onomastickou teorií. Podle R. Šrámků může mít dokonce rozlišování přímých a nepřímých proprií za následek zrušení hranice mezi etymologií a onomastikou a zároveň neodlišení kategorií „apelativní“ a „propriální“ obsah. Jeho modelová teorie, která je v české onomastice v současné době jedním z dominantních přístupů k analýze toponymického materiálu, má velký význam pro anoikonomastická bádání. Jeho teorie vychází z obecně platných pojmenovacích principů uskutečňovaných v rámci oikonymie (názvů obydlených objektů). Navazuje v ní na Dokulilovu teorii tvoření slov a na její uplatnění v Danešově studii o tvoření obecných jmen místních. R. Šrámek ukázal, že systémový ráz toponymie se projevuje nejvýrazněji v momentu vznikání jména a že při tvoření toponym má nejvýznamnější roli vztah pojmenovatele k pojmenovávanému objektu. Tento vztah vymezuje čtyřmi obsahově sémantickými kategoriemi, které se dají vymezit otázkami „kde“, „kdo“, „co“, „jaký“, „čí“ a postihuje je pomocí tzv. vztahových modelů (VM). VM A vyjadřuje

polohu, směr objektu, VM B přímé označení objektu, VM C popis, charakteristiku, VM D přivlastnění. Jejich konkrétním výrazem je pak model slovtvorný (SM), nověji nazývaný názvtvorný. Oba modely se realizují společně a tvoří toponymický model pojmenovací.

Obsahem přednášky je představit základní typy modelové klasifikace na konkrétním materiálu a ukázat, jakým způsobem lze uplatnit při zpracování českých a slovenských anoikonym modelovou analýzu, jež by umožnila pomístní jména z obou území za pomoci konkrétních vztahových a strukturních modelů vzájemně porovnat a zobecnit.

Z hydronymie horného povodia Váhu

Jaromír Krško

Hydronymum (vodný názov) je názov vodného objektu – tečúcej alebo stojatej vody, bariny, prameňa a vodopádu. V súčasnosti je na Slovensku obnovený projekt Hydronymia Slovaciae, ktorého cieľom je spracovanie hydronymie Slovenska, a to súčasnej i historickej. Teoreticko-metodologické východiská spracovania projektu Hydronymia Slovaciae sa nachádzajú v metodologickej príručke *Spracovanie hydronymie Slovenska. Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae* (Krško, 2005). Doteraz sa v rámci tohto projektu podarilo monograficky spracovať povodia Oravy (Majtán – Rymut, 1985 a 2006), Slanej (Sičáková, 1996), Popradu a Dunajca (Rymut – Majtán, 1998), Ipľa (Majtán – Žigo, 1999), Turca (Krško, 2003), Nitry (Hladký, 2004), v tomto roku bude spracované povodie Hrona (Krško, 2007) a v blízkej budúcnosti sa pripravuje spracovanie Torysy (Gerláková, 2008). V rámci diplomových prác sú rozpracované povodia Moravy, Váhu, Kysuce, Hornádu, Hnilca, Torysy, Tople a Ondavy.

Územie horného Váhu môžeme vyčleniť aj na základe doteraz publikovaných monografií povodia Váhu – dolnú časť Váhu ohraničíme jeho ľavostranným prítokom – riekou Turiec. V rámci analyzovaných pomenovaní si teda všimneme hydronymá Turca (Krško, 2003), Oravy (Majtán – Rymut, 2006) a Váhu (Chovancová, 2003).

Z doterajších výsledkov výskumu slovenskej hydronymie vyplýva, že najčastejším motivantom názvov tečúcich i stojatých vôd bývajú terénne názvy (toponymá) a osadné názvy (ojkonymá) – tieto motivanty predstavujú približne 65 – 70 % všetkých motivačných činiteľov. Takto motivované hydronymá vyjadrujú miesto prameňa, smerovanie toku, miesto ústia, prípadne príslušnosť k obci. Terénne názvy a osady predstavujú totiž dominantnejšie

priestorové objekty (aj z pohľadu spoločenskej komunikácie). V niektorých prípadoch preto uvedieme aj motivačné toponymum či ojkonymum, lebo ich lexikálnu stránku tvoria apelatíva, ktoré sa už v súčasnej slovnej zásobe nachádzajú na jej okraji, prípadne sa úplne vytratil z aktívneho používania.

Dominantnou riekou v našom prípade je Váh – najdlhšia slovenská rieka. Tým, že je najdlhšia, je hospodársky jednou z najvýznamnejších – a tak to bolo aj v minulosti. Majestátnosť Váhu je zárukou toho, že ho nemohli prehliadnúť nielen Slovania, ale ani etniká pred nimi. Preto sa podnes nepodarilo jednoznačne dokázať a vysvetliť pôvod názvu Váh. Najstaršie zápisy tejto rieky pochádzajú z rokov 1111 (flumen *Vvaga*), 1113 (aqua *Vvac*), 1217 (*Wag* – hoci ide o odpis interpolovanej listiny z r. 1075) či z r. 1483 *Wah*.

Etymológia názvu Váh je dodnes nejasná. V. Šmilauer považuje názov Váh za germánsky *wag* = „bewegtes Wasser, Woge, Strom, Fluss“ (búrlivá, nepokojná, rozbúrená voda/vlna/veľrieka, veľtok, prúd, tok/rieka). Od predslovanského germánskeho (kvádskeho) obyvateľstva prevzali názov Slovania a od nich potom Maďari (Šmilauer, 1932, s. 307 – 308). Takto vykladal názov už aj Matej Bel v 18. storočí vo svojich „Notíciách“ – meno rieky odvodzuje od nemeckého slova *die Woge* (vlna, prival). Podľa J. Stanislava je pomenovanie Váh nemecké, s významom „rieka“ (Stanislav, 1947, s. 68). V roku 1972 prichádza Š. Ondruš s tvrdením, že názov Váh je slovanského pôvodu, odvodený od *wag-* s prvotným významom „svetlý tok“, prípadne „na juh, za svetlom tečúca rieka“ (Ondruš, 1972, s. 261). Na sklonku 20. storočia posunul Š. Ondruš výklad rieky Váh a hovorí o motivácii praslovanským (ďalej len psl.) apelatívom *vag-* vo význame „z hrubého konára vysekaná žrd“ (Ondruš, 2000, s. 43), pričom význam vysekanej žrde, sochora je odvodený od slovíec s významom rezať, sekať, rúbať. Germánsky pôvod zamietá a odvoláva sa na neexistenciu nemeckých riek s pomenovaním *Wag*. Ondrušovmu výkladu a ostatnému tvrdeniu oponuje teória R. Krajčoviča, ktorá zároveň predstavuje nateraz ostatnú interpretáciu pomenovania Váh. R. Krajčovič sa prikláňa k starším teóriám o nemeckom pôvode názvu – „zo starogermánskeho apelatíva *wag* s významom tečúci vodný tok, riečny prúd vody a podobne. Pôvodom sú mu najbližšie dnešné nemecké slová *die Woge* – vlna, *wogen* – vlniť sa...“ (Krajčovič, 2005, s. 15).

Pravostranný prítok Váhu – rieka Orava sa v historických listinách nachádza v podobách 1287 (in fl. *Arua*), 1314 (*Oravia*), 1330 (fl. *Arua*), 1689 (*Arawa*), 1769 (*Orawa*)... Aj v starších výkladoch zaznieval názor, že názov Orava bol motivovaný nemeckým pomenovaním *Arahwa* (E. Schwarz), neskôr tento lingvista uvažoval o predkeltskom názve, V. Šmilauer hovoril o neznámej etymológii, ale podľa sufixu *-ava* hovoril o slovanskom

pôvode. Až slavista F. Miklosich ako prvý vyslovil názor, že názov Orava pochádza zo slovanského slovesa *orati* vo význame kričať.¹ V najnovšej monografii Hydronymia povodia Oravy uvádza M. Majtán aj názor, že motiváciou mohol byť aj predslovanský koreň *er-/*or- vo význame bystrý, rýchly. Prípona -ava však hovorí o neskoršom slovanskom pôvode (tu však môžeme predpokladať aj skoršiu predslovanskú podobu, ktorú prevzali prichádzajúci Slovania a názov sa postupne adaptoval).

Ďalším významným ľavostranným prítokom hornej časti Váhu je rieka Turiec. Etymológia tohto názvu tiež nie je jednoznačná. V historických dokladoch bola táto rieka zaznamenaná ako 1113 (aqua *Turc*), 1240 (*Turoch*), 1245 (fl. *Turucz*), 1309 (fl. *Turuch*), 1736 (*Thúrócz*), 1876 (*Turec*), 1920 (*Turiec*)... Existuje niekoľko teórií o etymológii názvu Turiec. V. Šmilauer (1932, s. 320 – 321) sumarizuje všetky dovtedy známe etymológie, podľa ktorých názov Turiec vznikol. Podľa Plinia staršieho (23 – 79 n. l.) názov Turiec vznikol z deminutívnej podoby antického mena Duria, ktoré pomenúvalo horný Váh. Druhá etymológia pochádza od Ptolemaia, ktorý spája hydronymum Turiec s kmeňom Teuriskov. M. Bel akceptoval povest' o sarmatskom kráľovi Turanovi, ktorý dal vysušiť zavodnený Turiec (jazero) a založil tu svoje kráľovstvo. M. Bel pripustil aj etymológiu zo spojenia „*Tu Rieczka*“. Poslednou etymológiou, ktorú uverejňuje V. Šmilauer (a s ňou súhlasí), je, že názov Turiec vznikol podľa zvierat'a tura, pričom zdôrazňuje, že nejde o divokého tura, ale domáceho, teda že riekou pomenovalo pastierske obyvateľ'stvo. Názov bol vlastne motivovaný metaforicky, pretože sila vodného toku bola prirovnaná sile tura.

Váh aj Orava sú tvorené dvomi prameňmi, ktoré sa označujú opozitnými farbami – *biely, čierny* – *Biely Váh, Čierny Váh, Biela Orava* a *Čierna Orava*. Názvy obsahujúce adjektívum *biely* sú najčastejšie motivované bielym (vápencovým) dnom, prípadne bielymi ílmi tvoriacimi breh. Pomenovania Čierny Váh, Čierna Orava boli motivované žulovým (tmavým) dnom, prípadne kalným dnom, ale častou motiváciou býval tmavý (jedľový) les, cez ktorý potok tiekol.

Zaujímavú analýzu predstavujú názvy motivované apelatívami, ktoré sa vo všeobecnosti viažu k oblasti vody, vlhkého prostredia, ďalej názvy vyjadrujúce veľkosť toku, tvar, polohu, smerovanie, množstvo vody, farbu dna, povahu koryta, farbu vody, teplotu, chuť, okolitý rastlinný porast... Je celkom prirodzené, že človek by pri označovaní veľkého množstva objektov (v našom prípade potokov) nevystačil s obmedzeným množstvom apelatív, preto sa motivačným činiteľom stali aj iné terénne objekty.

---

¹ K jednotlivým názorom pozri Varsik, 1989, s. 37.

Názvy obsahujúce apelatíva vzťahujúce sa na vodu vo všeobecnosti poukazujú na zaradenie daného názvu do podskupiny hydroným. Medzi najfrekventovanejšie apelatíva v tejto oblasti patria potok, jarok, voda, rieka, menej kaluž, mláka, rybník, studňa, zátoka, pleso – *Blatnický potok* (T)², *Bystrý potok* (V), *Biela voda* (T), *Veľký jarok* (T), *Suchá rieka* (V), *Kaluž* (T), *Mláky* (V), *Ďanovský rybník* (T), *Rybníky* (V), *Vrbické pleso* (V).

Človek už v minulosti veľmi pozorne vnímal prírodu a označoval objekty dôležité pre orientáciu. Povaha vodného toku – veľkosť, tvar a poloha³ koryta – motivovala názvy *Veľký jarok* (T), *Malý potok* (T), *Široký potok* (V), *Úzky potok* (T), *Dlhý potok* (T), *Krátka* (T), *Haditý potok* (T), *Krivuľa* (V), *Rovný potok* (T), *Hlboký jarok* (V), *Zadná voda* (V), *Bočný potok* (T), *Chotárne vody* (T), *Od kameňolomu* (T), *Od tunela* (T), *Z lúky* (T).

Dôležitým motivačným činiteľom v hydronymii je množstvo, spád, povaha vody, v ktorom je vyjadrená sila toku, hĺbka, povaha toku, nebezpečnosť... Do tejto skupiny môžeme zaradiť hydronymá motivované silou vodného toku, prípadne jeho nebezpečnosťou – *Silava* (T), *Duriak* (O) – od slovesa *duriť*, *hnať*, *Besná voda* (T), *Besná* (V), *Konotopa*⁴ (T), *Krútnava* (T), *Prevrátka* (T), *Zúrivý* (T); potoky vyjadrujúce zvuk vody – *Hlásna rieka* (O), *Klokôtka* (V) – od slovesa *klokotať*, *Orava* (O), *Revúca* (V), *Húčľava* (T); vyjadrujúce rýchlosť vody – *Bystrá* (V), *Strelovec* (V), *Skoroň* (O), *Všivák* (O) – vyjadruje slabý tok, podobne *Prašivý potok* (O), *Neteč* (O) – od slovesa *(ne)tiect'*, *Suchý jarok* (O). Do skupiny hydroným motivovaných povahou riečišťa (skalným podložíom alebo, naopak, bahnitým dnom a mútnou vodou) patria aj názvy *Skalné* (V), *Skalný potok* (V), *Rašelina* (T), *Piešť* (T), *Kalné* (T), *Mútnik* (V), *Hliník* (T), *Blatná* (V), *Sliačanka* (V) – z apelatíva *sliač* – mokrina, mokrad', vlhké a vodnaté miesto s prameňmi, *Sihelčík* (O) – z apelatíva *sihla* – močiar, rašelinisko.

Dôležitým (a veľmi častým) motivačným faktorom je farba dna, jeho brehov, farba okolitých lesov (listnaté a smrekové porasty sú svetlé, jedľový porast je tmavý). Farbou boli motivované hydronymá *Belá* (V), *Biela voda* (T), *Čierna voda* (T), *Čierňava* (V), *Červená voda* (T), *Červené blato* (T), *Červený potok* (T) *Črtník* (V) – ten zo základu *črtn-* s významom *červený*, *Rysianka* (V) – od *ryšavý*, *Sivý potok* (O), *Plavá* (T), *Tmavá* (T).

Teplota vody takisto zohráva významnú úlohu pri motivácii pomenovaní – teplé pramene a vodné toky sú najčastejšie motivované apelatívom *teplica*, *teplá* a pod. – *Teplianka* (V), *Teplica* (V); horúcu vodu však v minulosti vyjadrovalo aj apelatívum *vrútok* (psl. *врунтокъ*) vo význame horúci prameň, žriedlo. Toto apelatívum motivovalo hydronymum

² Za jednotlivými príkladmi nasleduje skratka povodia V – Váh, T – Turiec, O – Orava.

³ Pri polohe koryta máme na mysli nielen polohu ako takú, ale aj jej relatívne vymedzenie (zadný, predný, horný, dolný), rozhraničujúcu funkciu vôd, smerovanie od onymického objektu alebo k nemu atď.

⁴ Dnes sa tento potok oficiálne nazýva *Ivančinský potok*. Názov *Konotopa* (z psl. *конь* a *topiti*) vznikol podľa charakteristiky brehov toku – močaristé brehy, pri prechode potoka sa topili kone (Šmilauer, 1932, s. 463 – 464).

Vrútky (T)⁵, názvy *Vrícica* (T), *Vríč* (T) boli motivované slovesom vrieť (psl. *vbrěti*). Studená voda motivovala hydronymá *Mráznica* (T), *Studený potok* (T), *Zimná voda* (O), *Zimník* (O).

S teplotou vody často súvisí aj jej chemické zloženie – teplé minerálne pramene obsahujú často sírovodík, ktorý má charakteristický zápach po vajíčkach, voda môže mať rôzne účinky na ľudský organizmus, prímеси kyselín dodávajú kyslú chuť a pod. Takto boli motivované názvy *Medokýš* (V), *Štiavnica* (V), *Štiavničanka* (V), *Slaná* (O), *Slaná voda* (O), *Smradľavá voda* (T), *Vajcovka* (T).

Jedným z najdôležitejších motivantov hydronymie je porast – priamo pri brehoch alebo porast, cez ktorý vodný tok preteká. S divo rastúcimi rastlinami vyskytujúcimi sa pri vodných tokoch, vlhkých miestach súvisia názvy *Chmeľnica* (T) – porast divého chmeľu, *Šariny* (T) – porast šariny, *Trní potok* (O), *Trstinový potok* (T), *Trstne* (T).

Nestromová vegetácia horného povodia Váhu motivovala názvy *Kôprový potok* (V), *Kôprovica* (V), *Lieskovec* (O) – z apelatíva *lieska*, *Lopušná* (V), *Machnatá* (V) – podľa porastu *machu*, *Medvedí potok* (V) – ten podľa výskytu porastu *cesnaku medvedieho*, *Záružlie* (T), *Žihľavná* (T), *Žitava* (T) – od apelatíva *žito*.

Stromová vegetácia sa uplatnila ako motivant v názvoch *Brestovina* (V) – apelatívum *brest*, *Bôrovský potok* (T) – porast *borovice*, *Brezový potok* (V), *Dúbravka* (V) – porast *duba*, *Javorina* (T), *Jasenovka* (T), *Jelšava* (O) – od *jelša*, *Lipová* (V), *Smrečianka* (V), *Topolec* (T), *Vrbica* (V).

Zvieratá žijúce vo vode alebo vyskytujúce sa pri vodných tokoch boli tak isto dôležitým motivantom hydronym. Vodné zvieratá motivovali hydronymá *Raková* (V), *Rakový potok* (V), *Rakovica* (T), *Rakovec* (O), *Hlavátka* (T), *Žabí potok* (T), *Žabín* (T). Suchozemské zvieratá mohli motivovať hydronymá priamo – svojím výskytom, hniezdením v blízkosti tokov alebo využívaním toku ako napájadla. Treba však upozorniť na fakt, že napriek tomu, že hydronymum vo svojej lexikálnej stránke obsahuje lexému poukazujúcu na zviera, môže ísť o sekundárnu motiváciu sprostredkovanú terénnym názvom – pomenovanie lesa, doliny, rúbaniska apod., kde sa tieto zvieratá vyskytujú (prípadne názvom osady). Primárnu motiváciu zvieratami sme zaznamenali v hydronymách *Kurací potok* (T) – podľa toho, že sa pri potoku pásli kurence, *Vtáčnik* (T) – podľa hniezdisk vtákov pri brehoch, *Sviňacia* (T), *Sviniarky* (T) – podľa výskytu svine divej.

Na záver by sme chceli analyzovať niektoré hydronymá horného toku Váhu, ktoré predstavujú skutočné klenoty slovenskej hydronymie, dochovávajúce starú slovanskú lexiku a poukazujúce na veľmi staré pomenovania slovenských potokov a riek. *Polerieka* (T) –

---

⁵ Hydronymum *Vrútky* motivovalo vznik osadného názvu (ojkonyma) *Vrútky*.

dochováva staré slovanské zložené apelatívum *polerieka* – „rieka pretekajúca poľom, čiže miernou vyvýšeninou zarastenou burinou, krovím a pod.“ (Krajčovič, 1988, s. 164), *Lúžňanka* (V) (dnes podľa osady *Liptovská Lúžna*), pôvodná podoba však bola *Lúžna* – názov bol motivovaný tým, že išlo o potok tečúci *luhom* – močaristé alebo zaplavované územie porastené vodomilnou vegetáciou, *Ipolitica* (V) má podobnú motiváciu ako ďalšia významná slovenská rieka *Ipeľ* – obidva názvy súvisia s praslovanskou podobou *(j)upel'*, *(j)upol'* (kde môžeme nájsť paralelu s litovským *upelis*), ktorá označovala rieku.⁶ V (česko)slovenskej onomastike sa dlhé roky viedli diskusie o slovanskej prípone -va/-ava v slovenských názvoch riek (Bebrava, Šintava, Morava, Nitra(va), Žitava, Myjava...). Teóriu o autochtónnosti slovenských (slovanských) názvov dopĺňajú hydronymá *Padva* v povodí Turca – názvy boli motivované strmo padajúcou vodou (od slovesa *padat'* + prípona -va).

Zozbieranie slovenskej hydronymie v rámci projektu *Hydronymia Slovaciae* je náročnou a zodpovednou úlohou. Výsledkom tejto snahy však bude dochovanie názvov, ktoré sú súčasťou slovenskej národnej lexiky ako súčasti širšej (slovanskej) slovnej zásoby. Bude to dar potomkom, aby nezabúdali na svoje korene.

Koncept tvorivosti jazyka

Ján Kačala

Autor poukazuje na to, že téma tvorivosti jazyka má v modernej jazykovede stále miesto, neskúma sa však systematicky. Pri svojom prístupe dôsledne odlišuje tvorivosť v jazyku a tvorivosť jazyka. Tvorivosť v jazyku chápe ako schopnosť používateľa jazyka viac alebo menej invenčne upotrebovať jazykové jednotky a/alebo pravidlá v jazykovej praxi. Prípadne v jazykových prejavoch. Tvorivosť v tomto zmysle nie je znakom jazyka, lež je vlastnosťou a znakom ľudského subjektu ako tvorcu a nositeľa jazyka. Naproti tomu pri pojme tvorivosti jazyka nevystupuje jazyk v pozícii subjektu, lež objektu, lebo jazyk ako systém a ako kultúrny fenomén a zároveň ako základný dorozumievací nástroj človeka je tiež výsledkom tvorivej práce človeka. Pravdaže, veľmi špecifickým výsledkom. Jedným zo znakov tejto špecifickosti je aj to, že sa jazyku ako objektu ľudskej tvorivej aktivity pripisujú isté znaky tvorivosti. Tvorivosť jazyka podľa toho je schopnosť jazyka vnášať do vlastného

---

⁶ V názve *Ipolitica* môžeme vidieť aj východiskový tvar pre mesto *Poltár*, ktoré bolo motivované praslovanským koreňom *-plt-*, *-pelt-* vo význame mokraď, mokrina. Prípona *-ica* v hydronyme *Ipolitica* jasne poukazuje na prvotné označenie vody.

systemu, ako aj do jeho vývinu a jeho fungovania isté inovačné javy a netradičné prvky. Tvorivosť jazyka je takto jednou z výrazných črt spoločensko-historickej podstaty jazyka. Neobyčajne výdatným zdrojom tvorivosti jazyka je sám spôsob jestvovania jazyka v podobe významovo-výrazového systému z jednej strany a praktického upotrebovania tohto systému v jazykových prejavoch, v reči z druhej strany.

Osobitnú pozornosť autor venuje konceptu tvorivosti jazyka u zakladateľa spisovnej slovenčiny Ľudovíta Štúra v jeho základnom jazykovednom diele *Nauke reči slovenskej*.

Komunikačno-kognitívny status arbitrárnosti v jazykovej sústave

Ján Sabol

1. Semiotickým pozadím akusticko-auditívneho a opticko-vizuálneho typu komunikácie sú dva základné znakové princípy: ikonicko-symbolický a arbitrárny princíp. Ikonicko-symbolické (motivované) znaky (ako vývinovo staršie) sa vyznačujú symetriou („korešpondenciou“) medzi formou a obsahom (forma je motivovaná vonkajšou skutočnosťou), arbitrárne (nemotivované) znaky charakterizuje (zdedená) symetria, ale aj asymetria („nekorešpondencia“) medzi formou a obsahom (forma nie je motivovaná vonkajšou skutočnosťou); súčinnosť a protipohyb týchto dvoch základných typov znakov tvorí jednu zo semiotických podstát jazykovej sústavy.

1.1. Vzťah symetrie ikonicko-symbolických znakov a symetrie a asymetrie arbitrárnych znakov treba vidieť vo viacerých úrovniach (rozlišujeme pritom reflexný a nonreflexný, „mechanický“ typ symetrie a asymetrie). Ikonické znaky „o objekte, ktorý zastupujú, signalizujú aj formou, nielen obsahom; arbitrárne/konvenčné znaky sa charakterizujú „nepřítomnosťou odrazovosti na formálnej rovine“ (V. Krupa). Vzhľadom na to, že vo vývine jazyka nachádzame nielen signály „premeny“ (prvších) ikonicko-symbolických znakov na arbitrárne, ale aj vývinovú kontinuitu a preskupovanie týchto obidvoch základných semiotických princípov (pričom sa „získané“ vzťahy medzi formou a obsahom stávajú trvalou súčasťou ich nového navrstvovania“ $IKON_1 \rightarrow ARBITR_1 \rightarrow IKON_2 \rightarrow ARBITR_2$), aj pri vývine ikonicko-symbolického princípu (od $IKON_2$) sa nonreflexný, „mechanický“ vzťah symetrie medzi formou a obsahom môže obohacovať o impulz predchádzajúcej arbitrárnosti nonreflexným, „mechanickým „ vzťahom asymetrie (v podobe relácie jednej formy a viacerých obsahov – pri polysémii; pravda, vnútorná väzba

medzi jednotlivými významami sa tu zachováva; a navyše – z hľadiska znaku pomenovania – je tu stále prítomná symetria: jazykový znak je reprezentovaný významom polysémantického slova – J. Horecký – V. Blanár – E. Sekaninová). Ďalším problémom pri „tenzívnom súžití“, „protirečivej súhre“ symetrie a asymetrie je vzťah znaku a slova (vrátane relácie znaku k jednoslovným a viacslovným pomenovaniám).

Ako sa ukazuje, vzťah ikonicko-symbolických a arbitrárnych znakov nie je disjunktný; je to symbióza, ale aj protipôsobenie ako jedno zo „zrkadlení“ symetrie a asymetrie v štruktúre jazykového znaku.

2. Arbitrárnosť ako vlastnosť jazykového znaku „spočívajúca v neexistencii priameho príčinného vzťahu medzi signifié a signifiant, medzi jazykovými formami (výrazmi) a nimi označovanými javmi reality“ (Encyklopédia jazykovedy, 1993) sa v jazykovede prehánala (porov. konštatovania typu: „zväzok zjednocujúci označujúce a označované je arbitrárny“; „jazykový znak je arbitrárny“ – F. de Saussure). Arbitrárnosť možno vymedziť: a) pri interlingválnej komparácii (z toho faktu vychádza pri jej určení v jazykových systémoch F. de Saussure); b) pri semaziologickom postupe (J. Furdík); c) v súvislosti s izolovaným jazykovým znakom (J. Dolník); d) pri tzv. značkových, nemotivovaných slovách – aj tu však len v prísnej synchronii, teda ak neberieme do úvahy genetickú motiváciu.

3. V kognitívnych procesoch sa arbitrárnosť vyvažuje pri umeleckom štýle vysokou prítomnosťou ikonicko-symbolického semiotického princípu vďaka obraznému, figuratívne, metaforickému kreovaniu odrazu skutočnosti, pri vedeckom poznávaní skutočnosti najmä kognitívnu metaforou; pri vyznení komunikatívnej jazykovej funkcie zasa ikonicko-symbolickými parametrami nonverbálnych znakových prvkov.

4. Vývinový pohyb od ikonicko-symbolického k arbitrárnemu semiotickému princípu, ale zároveň aj ich kontinuita a vzájomné preskupovanie – vedúce k homeostáze medzi nimi – sa realizuje analogicky, izomorfne v oboch základných komunikačných sústavách – akusticko-auditívnej (fónická reč) a opticko-vizuálnej (grafická reč), potvrdzujúc univerzálne tendencie a zákonitosti semiotického obrazu sveta v jazykovej štruktúre. Vyvažovanie oboch základných semiotických princípov navrhnutých na jazykovú sústavu sa zároveň stalo permanentným oživovaním textotvorných procesov.

Slovník súčasného slovenského jazyka

Klára Buzássyová

Slovník súčasného slovenského jazyka (A – G) (ďalej SSSJ), ktorý vyšiel tlačou v januári 2007 (vo Vede, vydavateľstve SAV s vročením 2006) je prvý zväzok z nového viaczväzkového výkladového slovníka slovenčiny. Autorský kolektív trinástich autoriek, redaktori slovníka z oddelenia súčasnej lexikológie a lexikografie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, ako aj viacerí ďalší spolupracovníci, ktorých mená nájde čitateľ v tiráži, vynaložili všetky svoje sily, aby sa výsledok ich práce čo najviac priblížil dobrému slovníku.

1. Prvý zväzok nového *Slovníka súčasného slovenského jazyka* vychádza vyše tridsaťpäť rokov po vyjdení typovo najbližšieho predchodcu – prvého moderného slovníka spisovnej slovenčiny *Slovníka slovenského jazyka*, ktorý vychádzal pod redakčným vedením Štefana Peciaru v rokoch 1959 – 1968. V porovnaní s typovo najbližším slovníkom bude mať nový slovník takmer dvojnásobný rozsah, bude obsahovať asi 220 000 slov (z toho prvý zväzok prináša na 1 134 stranách rozmanité informácie o 30 293 heslových slovách).

2. Materiálovú základňu tvorí okrem klasickej lístkovej kartotéky (5 miliónov lístkov) materiál získaný zo Slovenského národného korpusu ako prostriedku modernej informačnej technológie (intenzívne budovaného na pracovisku od r. 2002; v čase dokončovania prvého zväzku SSSJ obsahoval 300 miliónov textových slov). Autori slovníka spracúvaného takmer od začiatku počítačovo sa opierali aj o materiál získaný zo slovenských internetových stránok (rozhodujúce sú vždy doklady s prestížnych jazykových zdrojov), ako aj o materiál z rozličných príručiek vedecko-popularizačného zamerania. Autori sa opierali (ako o sekundárny zdroj) aj o všetky slovníkové diela vydané v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV.

3. *Slovník súčasného slovenského jazyka* sa vypracúva na základe vlastnej koncepcie, jej podstatná časť je publikovaná v úvode (Východiská a zásady spracovania slovníka). Nóvum je podrobnejšie uvádzanie gramatických údajov, oproti jednozväzkovému slovníku explicitné uvádzanie väzby slovies aj niektorých typov prídavných mien. V makroštruktúrnom pohľade je zreteľné obmedzenie hniezdovania (k heslovému slovu sa bez výkladu lexikálneho významu prihniedzujú len podoby zdobnených mien, zveličených mien a pravidelne tvorených prechýlených mien; vzťahové prídavné mená, príslovky aj

abstraktné mená vlastností a dejov sú spracované v samostatných heslových statiach). Spracúva sa aj nová lexika, slovníkovo dosiaľ nespracované slová.

4. Deskriptívny a preskriptívny aspekt vypracúvaného slovníka. Pri hodnotení slov z hľadiska štýlovej a normatívnej príznakovosti autori SSSJ nadväzujú na slovenskú tradíciu nazerania na túto stránku slov. V niektorých prípadoch prináša SSSJ zmenené hodnotenie oproti doterajším kodifikačným príručkám. Celkovo pribudlo variantných podôb heslových slov. Je to v súlade s charakterom slovníka, v ktorom sa výraznejšie ako v stručnej kodifikačnej príručke odráža fakt, že jazyková norma sa na rozličných jazykových rovinách (vo výslovnosti, v morfológii vrátane postupnej adaptácie prevzatých slov a pod.) realizuje a vyvíja prostredníctvom variantných podôb slova.

Symetria a asymetria rytmotvorných prvkov

Ján Sabol

1. Symetria a asymetria v jazyku je jednou z dominantných podôb formy a obsahu; tento vzťah sa stáva základným iniciátorom dvoch základných semiotických podstát, „podloží“, „tonalít“ jazykovej sústavy pri jej vzniku a plne sa premieta do vývinu a súčasného „diania“ jeho prvkov. Ide o ikonicko-symbolický (so symetriou medzi formou a obsahom) a arbitrárny (so „zdedenou“ symetriou, ale dominantne s asymetriou medzi formou a obsahom) semiotický princíp, ktoré úzko kooperujú, dopĺňajú sa a vzájomne sa preskupujú (ako to potvrdzuje aj neutrofyzologický základ reči), vytvárajúc prienikové množiny takých binárnych opozícií v jazykovej sústave, k akým patria (prvý príznak sa dominantne uplatňuje v „zóne“ ikonicko-symbolického princípu, pre druhý je dominantným semiotickým pozadím arbitrárny princíp): **asociatívnosť** (napr. pri štýlovom procese ide o fázu **selektie** tematických prvkov) a **lineárnosť** (napr. pri generovaní textu v diferencovaných komunikačných situáciách tento „činiteľ“ garantuje jazykovo-syntaktické spracovanie tematických prvkov; je to teda os **kompozície**). Na póle asociatívnosti dominantne stojí **metaforický** princíp, realizácia podobnosti, na póle linearity zasa **metonymický** princíp, stvárnenie prvkov podľa príľahlosti. Tieto opozície ďalej „tievajú“ binárne protiklady **paradigmatickosť** (utvárajúca na základe asociatívnosti štruktúru príslušného systému; porov. paradigmatické vzťahy foném) proti **syntagmatickosťi** (linearite, horizontalite; porov. stvárňovanie fonetických korelátov foném v aktuálnej realizácii reči) a **simultánnosť** (voľný, asociačný princíp spájania prvkov)

proti **sukcesívnosti** (tendencia k lineárnemu radeniu prvkov). Simultánnosť pomáha kreovať „ikonickosť“ ako (dominantný) znakový princíp **poézie** (vrátane hudobnosti verša) a sukcesívnosť zasa „arbitrárnosť“ ako (dominantný) znakový princíp **prózy**. Uvedené dva základné semiotické princípy v týchto dvoch základných formách literatúry dômyselným spôsobom regulujú aj kooperáciu všeobsiahlych, univerzálnych kategórií – **priestoru** a **času**. Priestor sa dominantne zrkadlí na ikonicko-symbolickom, „stacionárnom“ pozadí – je to skôr „konštatná“ doména poézie/lyriky; čas sa ťažiskovo prikláňa k arbitrárnejšej, „dynamickej“ semiotickej štruktúre – hlási sa cezeň skôr „premenlivý“ princíp prózy, napr. v makrokompozičnej zóne rozprávania. Vo vymedzovaní binárnych opozícií, navrúbených na uvedené dva semiotické princípy, a to najmä v priestore jazyka, filozofie a umenia, možno pokračovať ďalej.

2. Vzťah symetrie a asymetrie, ktorý možno pozorovať na pozadí oboch základných semiotických podstát, sa realizuje aj v oblasti rytmotvorných prvkov. Pripomíname, že musí ísť o súmerateľné jednotky jazykovej štruktúry (napr. slabika a morféma, znak a slovo, takt a slovo, supraznak a veta, verš a veta).

Na ilustráciu tejto relácie uvádzame v ďalšom výklade niekoľko výsledkov našich pozorovaní súčinnosti a protipohybu *taktu* a *slova*. Pri lineárnom, syntagmatickom definovaní taktu (takt je neprázdna množina 1... n slabík s jednou slabikou prozodicky/prízvukovo zvýraznenou, pričom pre vzťah taktu a slova platí, že takt je väčší alebo sa rovná slovu a hranica taktu je zároveň hranicou slova) sa v rozhodujúcej miere uplatňuje vzťah symetrie, ale aj pri asymetrickom vzťahu vždy platí konštatovanie, že hranica taktu je zároveň hranicou slova. Táto relácia platí pre lineárne texty, pre druhý člen syntakticko-konštrukčného protikladu **diskontinuálnosť** – **kontinuálnosť** ako „vyznenia“ horizontálno-vertikálnej štruktúrovanosti poézie a horizontálnej štruktúrovanosti prózy. Pri tomto, „paradigmatickom“ interpretovaní taktu (ako stopy v básnickom texte) sa v slovenskej literatúre dominantne uplatňuje vzťah symetrie pri trocheji a daktyle (tendencia k realizovaniu dieréz a k pritlmovaniu cezúr; avšak aj pri asymetrickom vzťahu, vyvolanom vynechaním rytmického vrcholu, platí už uvedená téza, že hranica taktu/stopy je zároveň hranicou slova) a vzťah asymetrie pri jambe (tendencia k realizovaniu cezúr a k pritlmovaniu dieréz; pri úplne periférnom asymetrickom vzťahu platí, že hranica taktu/stopy je zároveň hranicou slova). Ukazuje sa, že bude treba rozlišovať dva typy *kvantitatívnej asymetrie* pri diskontinuálnom texte: a) takt < slovo (pričom hranica ďalšieho taktu – trochej, daktyl); b) takt > slovo (pričom hranica slova je zároveň hranicou taktu/stopy; tento vzťah platí pre začiatok a koniec taktu –

úplne periférny typ jambu). Pri *kvalitatívnej asymetrii* hranica slova $\neq$ hranica taktu/stopy (jamb v slovenskej poézii).

3. Podobne treba postupovať pri určovaní symetrie a asymetrie v prípadoch, keď rytmickú funkciu verša preberá intonačná štruktúra (porov. tendenciu k symetrii veršovej a vetnej intonácie v sylabickom verši slovenského romantizmu a tendenciu k rytmickej asymetrii vo voľnom verši so syntakticko-veršovou intonačnou opozíciou; podrobne F. Štraus – J. Sabol: Voľný verš v súčasnej slovenskej poézii. In: *Litteararia*, 11, 1968).

4. Symetria a asymetria v jazyku, ktorá je základnou podobou „súžitia“ medzi formou a obsahom jazykových a jazykovo-semiotických jednotiek (ako echa súčinnosti a protipôsobenia ikonicko-symbolického a arbitrárneho semiotického princípu), sa premieta aj do relácií rytmotvorných prvkov. Aj tu však treba upozorniť na tendencie k homeostáze oboch štruktúrnych vzťahov (symetrie, vedúcej k usporiadaniu, a asymetrie, smerujúcej k dynamike) ako odlesku tendencie k vyvažovaniu (vyvolávanej prienikovým vzťahom) ikonicko-symbolickej a arbitrárnej „tonality“ textotvorných jednotiek.

Syntetická fonologická teória

Súčasný stav a perspektívy

Ján Sabol

1. V doterajšom výskume fónickej stavby (predovšetkým) dnešnej spisovnej slovenčiny sa na základe teoreticko-metodologických východísk našej syntetickej fonologickej teórie (komplexne pozri v monografii Sabol, J.: *Syntetická fonologická teória*. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1989, 253 s.; bilanciu výskumu s naznačením ďalších výskumných perspektív pozri v našej štúdii *Syntetická fonologická teória. Súčasný stav a perspektívy*. In: *IUGI OBSERVATIONE*. Jubilejný zborník na počesť Ľubomíra Ďuroviča. Ed. S. Ondrejovič. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2008; tam aj podrobné uvedenie lit.) preskúmali – a to aj v širších, všeobecnolingvistických súvislostiach – ako hlavné nasledujúce otázky:

1.1. Podrobne sme rozanalyzovali a rozvinuli filozofické a všeobecnolingvistické východisko našej koncepcie – dialektický vzťah jednotlivého (variantného) a všeobecného (invariantného) vo zvukových jednotkách v segmentálnom a supersegmentálnom podsystéme; analogicky sa mohli definovať stupne abstrakcie, teda diferencované úrovne vzťahu

jednotlivého a všeobecného realizované aj v ďalších jednotkách jazykovej štruktúry, čím sa potvrdil izomorfizmus jazykových rovín a ich prvkov aj preskupenie formy a obsahu, najmä vzťah symetrie a asymetrie v jazykovom systéme. Pri skúmaní vzťahu jednotlivého/variantného a všeobecného/invariantného vo fónických jednotkách (hypofóna, fóna, fonéma, morfofonéma, hypermorfofonéma) sme detailne opísali zvukovú podstatu fóny, fonémy a morfofonémy a ich vzájomné relácie a preskupenia.

1.2. Pregnantnejšie sa definoval vzťah fonetickej a fonologickej štruktúry, pričom sa obrazne zdôraznilo, že plnohodnotný „fonetický“ výskum sa uskutočňuje pod „ochrannými krídlami“ fonológie (a plnohodnotný „fonologický“ výskum pod „ochrannými krídlami“ sémantiky). Napätie a spätie fonetického, fonologického a morfonologického fungovania zvukových prvkov možno pozorovať v mnohých oblastiach fónického systému (a jeho interpretácie): v relácii fonémy a jej alofón (intonémy a jej inton), vo vzťahu foném a prozodém, v zvukovej štruktúre slabiky, morfémy, slova a tvaru, pri zvukových variáciách významových prvkov, pri neutralizácii fonologických protikladov atď.

1.3. Skúmanie fonetickej, fonologickej a morfonologickej štruktúry podľa syntetickej fonologickej teórie sa premietlo aj do porovnávanie zvukových sústav a do ponúk na metodologické uvažovanie o fonologickej typológii. Zdôraznilo sa, že pri „rekognoskácii“ zvukového terénu na typologický rozbor treba vychádzať z jednotnej fonologickej teórie pre všetky jazyky, pričom si treba všímať rozličné vrstvy vzťahu jednotlivého a všeobecného vo zvukových jednotkách; najmä cez morfofonému (cez zvukovú konštrukciu morfémy) ako „predstupeň“ základnej „podoby“ morfémy sa zvuková rovina „priamo“ napája na morfológickú rovinu, ktorá tvorí podstatnú súčasť typologického opisu jazykov.

1.4. Aplikácia syntetickej fonologickej teórie – na základe korešpondencie medzi grafematickou, fónovou, fonémovou a morfofonémovou výstavbou morfém – pri vymedzení pravopisných princípov (fonetického, fonematického, morfofonematického a etymologického) potvrdila možnosť podrobného, jednoznačného a dôkladného opisu vzťahov medzi týmito jednotkami z dvoch základných komunikačných sústav – akusticko-auditívnej (fónická reč) a opticko-vizuálnej (grafická reč), a to aj s indíciami na pozorovanie vývinu grafických systémov na semiotickom (ikonicko-symbolickom a arbitrárnom) pozadí.

1.5. Syntetickú fonologickú teóriu možno aplikovať aj na zvukový podsystém suprasegmentálnych javov, čím sa dá jednoznačnejšie pozorovať jeho prepojenie na segmentálny podsystém. Vzťah medzi segmentmi a suprasegmentmi v spisovnej slovenčine definujeme ako ekvipolentný s prienikovou množinou kvantity, a to s ohľadom na jej fonologicko-dištingtívnu funkciu. Tento suprasegment je vo fónickom systéme slovenčiny

uzlovým javom prepájajúcim nielen segmenty a suprasegmenty, ale aj protiklad vokálov a konsonantov cez prechodné pásmo medzi nimi. Pri kvantite sme stanovili jej funkciu signalizovať rozhranie tvarotvorného a slovotvorného procesu v spisovnej slovenčine, definovali sme zákonitosť sonantickej ekvivalencie medzi slabičnou a morfematickou štruktúrou, ďalej (mor)fonologický status diftongov v slovenčine, predložili sme svoj výklad o „reťazovom“ type neutralizácie protikladu kvantitatívnosť – nekvantitatívnosť a i.

1.6. S využitím teoretických indícií syntetickej fonologickej teórie sa načrtli ďalšie možné interpretácie vzťahu synchronie a diachronie v zvukovej jazykovej sústave a predložili sa parciálne výsledky pozorovaní istých etáp vo vývine slovenčiny (okrem iného išlo o synchronicko-diachronický pohľad na fónickú stavbu slabiky).

1.7. Syntetická fonologická teória sa uplatnila aj v metajazykovej oblasti: pri charakteristike fonologických škôl a koncepcií (špecificky podľa interpretácie neutralizácie fonologických opozícií, ktorá je pre ne skúšobným kameňom, je miestom, na ktorom možno preukazne demonštrovať nosnosť určitej fonologickej teórie).

2. Syntetická fonologická teória vychádzajúca z dialektickej väzby jednotlivého a všeobecného vo zvukových jednotkách ponúkla niektoré netradičné pohľady na fónickú stavbu slovenčiny, ale aj ďalších jazykov (najmä z porovnávacieho aspektu) a predložila aj isté nové riešenia osobitne sporných miest fonologickej stavby slovenčiny, ale aj širšie, zdôrazňujúc všeobecnolingvistické aj filozofické podložie, celistvosť a systémovosť bádateľského postupu pri analýze a interpretácii fonologických štruktúr. Pravda, ako každá teória usilujúca sa o komplexnosť, „prísne“ hierarchizovanie skúmaných javov i vzťahov medzi nimi, ale rešpektujúce prirodzenú funkčnosť týchto podmnožín (pod)systémov zároveň otvorila množstvo nových sugestívnych otázok, na ktoré bude treba hľadať odpovede v ďalšej bádateľskej perspektíve.

Lexikálne bohatstvo slovenčiny a problémy jeho opisu: o Slovníku súčasného slovenského jazyka

Alexandra Jarošová

V prvom zväzku (A – G) viacväzkového slovníka na 1 134 stranách nájdete informácie o 30 293 heslových slovách:

- výklad významu,

- gramatickú charakteristiku,
- normatívne a štylistické hodnotenie,
- synonymá a antonymá,
- príklady používania slov čerpané z bohatých a autentických jazykových zdrojov,
- mnoho ďalších užitočných údajov.

Slovník obsahuje 3 680 frazeologizmov a iných ustálených spojení. Zachytáva základnú terminológiu z viac ako 100 vedných oblastí.

Súčasťou slovníka je osobitná príloha obsahujúca názvy obcí a ich častí na Slovensku s príslušnými obyvateľskými menami.

Pri tvorbe slovníka sa využívali počítačové metódy a databáza Slovenského národného korpusu obsahujúca v súčasnosti 300 miliónov textových slov.

Slovník poskytne používateľom nielen komplexný pohľad na lexikálne bohatstvo slovenčiny, ale aj kvalifikovanú pomoc pri výstavbe kultivovaného jazykového prejavu.

Slovník bude vychádzať približne 15 rokov a jednotlivé zväzky (7 – 8) budú obsahovať spolu 220- a 240-tisíc slov.

Zoznam členov v roku 2006

- ALABÁNOVÁ, Mária, PaedDr.
AUXOVÁ, Darina, Mgr.
BALÁKOVÁ, Dana, PhDr.
BALÁŽ, Gerhard, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽ, Peter, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽOVÁ, Ľubica, Mgr.
BALLEKOVÁ, Katarína, Mgr.
BÁNIK, Tomáš, Mgr.
BARTKO, Ladislav, doc. PhDr., CSc.
BENKO, Vladimír, Ing.
BENKOVIČOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
BLANÁR, Vincent, prof. PhDr., DrSc.
BÖHMEROVÁ, Adela, PhDr., CSc., M.A.
BOSÁK, JÁN, doc. PhDr., CSc.
BUDOVIČOVÁ, Viera, doc. PhDr., CSc.
BUFFA, Ferdinand, doc. PhDr., CSc.
BUJALKA, Anton, PhDr.
BUGÁROVÁ, Marta, doc. PhDr., CSc.
BUZÁSSYOVÁ, Klára, PhDr., CSc.
CABANOVÁ, Vlasta, Mgr.
CADORINI, Giorgio, dott.
DAROVEC, Miloslav, doc. PhDr., CSc.
DEPTOVÁ, Tatiana, Mgr.
DOBRÍKOVÁ, Mária, PhDr., CSc.
DOLNÍK, Juraj, prof. PhDr., DrSc.
DORULA, Ján, prof. PhDr., DrSc.
DUDÁŠOVÁ, Júlia, prof. PhDr., CSc.
DUDOK, Miroslav, prof. PhDr., DrSc.
DUCHKOVÁ, Silvia, Mgr.
ĎURČO, Peter, doc., CSc.
ĎUROVIČ, Ľubomír, prof. PhDr., DrSc.
DVORNICKÁ, Ľubica, Mgr.
FEDÁK, Michal, Mgr.
FERENČÍKOVÁ, Adriana, prom. fil., CSc.
FINDRA, Ján, prof. PhDr., DrSc.
FRÜHAUFOVÁ, Eva, PhD.
GÁLISOVÁ, Anna, Mgr.
GIGER, Miriam, Mgr., PhD.
GLOVNÁ, Juraj, doc. PhDr., CSc.
GLOVNÁ, Slavomíra, Mgr.
GOTTHARDOVÁ, Gabriela, doc. PhDr., CSc.
GRIGORJANOVÁ, Tatjana, PhDr., CSc.
HALMOVÁ, Zuzana
HANUDELOVÁ, Zuzana, doc. PhDr., CSc.
HAŠANOVÁ, Jana, PhDr.
HÍREŠOVÁ, Alena, PhDr.
HLADÍK, Rudolf
HLADKÝ, Juraj, PhDr., PhD.
HLAVATÁ, Renáta, PaedDr.
HOCHLOVÁ, Terézia, Mgr.
HORÁK, Alexander, Mgr.
HORÁK, Emil, doc. PhDr., CSc.
HUŤANOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
CHOCHOLOVÁ, Bronislava, Mgr.
IMRICOVÁ, Mária, Mgr., PaedDr.
JANKOVIČOVÁ, Milada, PhDr., CSc.
JANOČKOVÁ, Nicol, Mgr., PhD.
JAROŠOVÁ, Alexandra, Mgr., CSc.
JUHÁSOVÁ, Jana, Mgr.
KAČALA, Ján, č. k. SAV, prof. PhDr., DrSc.
KADOROVÁ, Marta
KAPITÁŇOVÁ, Kristína, PhDr., CSc.
KAPUSTOVÁ, Monika, Mgr., PhD.
KLINCKOVÁ, Jana, doc. PhDr., CSc.
KOLLÁR, Dezider, doc. PhDr., CSc.
KOPINA, Ján, PhDr.
KOVÁČOVÁ, Mária, Mgr.
KOVÁČOVÁ, Viera, PhDr.
KOVÁČOVÁ, Zuzana, PaedDr., PhD.
KOVALOVÁ, Božena, PhDr.
KRAJČOVIČOVÁ, Slávka, Mgr.
KRAJČOVIČ, Rudolf, prof. PhDr., DrSc.
KRALČÁK, Ľubomír, PaedDr., PhD.
KRÁLIK, Ľubor, PhDr., CSc.
KRÁĽOVÁ, Zdena, Mgr., PhD.
KRUPA, Viktor, PhDr., DrSc.
KRŠKO, Jaromír, Mgr., PhD.
KUCIK, Štefan, PaedDr.
KUČERA, Ladislav, PhDr., CSc.
KUŽELOVÁ, Oľga, PhDr.
LALIKOVÁ, Tatiana, Mgr.
LANSTYÁK, István, PhDr., CSc.
LEFÍKOVÁ, Anna, PhDr.
LIGOŠ, Milan, doc. PaedDr., CSc.
LIPTÁK, Štefan, PhDr., CSc.
LIPTÁKOVÁ, Alžbeta, PhDr., CSc.
LIPTÁKOVÁ, Ľudmila, PaedDr.
MACHO, Marián, Mgr.
MAJTÁN, Milan, PhDr., DrSc.
MARSINOVÁ, Marta, PhDr.
MASÁR, Ivan, PhDr.
MIKLUŠ, Michal, doc. PhDr., CSc.

MIKO, František, prof. PhDr., DrSc.
MISLOVIČOVÁ, Sibyla, PhDr.
MIŠŠÍKOVÁ, Gabriela, doc., PhDr., CSc.
MLACEK, Jozef, prof. PhDr., CSc.
MÚCSKOVÁ, Gabriela, Mgr., PhD.
NÁBĚLKOVÁ, Mira, PhDr., CSc.
NAVRÁTIL, Ladislav, PaedDr.
NIŽNÍKOVÁ, Jolana, prof. PhDr., CSc.
OČENÁŠ, Ivan, PaedDr., PhD.
ODALOŠ, Pavol, prof. PaedDr., CSc.
OLOŠTIAK, Martin, Mgr.
OLOŠTIAKOVÁ-GIANITSOVÁ, Lucia, Mgr.
OLŠIAK, Marcel, Mgr.
ONDRÁČKOVÁ, Zuzana, Mgr.
ONDREJKOVÁ, Renáta, Mgr.
ONDREJOVIČ, Slavomír, doc. PhDr., CSc.
ORAVCOVÁ, Anna, PhDr., CSc.
ORGOŇOVÁ, Oľga, doc. PhDr., PhD.
ORTHOVÁ, Eva, PaedDr.
PALKOVIČ, Konštantín, PhDr., CSc.
PANČÍKOVÁ, Marta, doc. PhDr., CSc.
PATÁKOVÁ, Marta, doc. PhDr., CSc.
PATRÁŠ, Vladimír, prof. PaedDr., CSc.
PEKAROVIČOVÁ, Jana, doc. PhDr., PhD.
PETRUFOVÁ, Magdaléna, PhDr.
PÍCHA, Emil, PhDr., CSc.
PORUBSKÁ, Emília, PhDr.
POVAŽAJ, Matej, PaedDr., CSc.
PROFANTOVÁ, Zuzana, Mgr., CSc.
RAFAYOVÁ, Andrea, Mgr.
RIPKA, Ivor, prof. PhDr., DrSc.
ROHÁRIK, Pavol, doc., CSc.
RUMÁNEK, Ivan, Mgr., PhD.
RUŠČÁK, František, doc. PhDr., CSc.
RÝZKOVÁ, Anna, doc. PhDr., CSc.
SABOL, Ján, prof. PhDr., DrSc.
SABOLOVÁ, Oľga, doc. PhDr., CSc.
SEDLÁKOVÁ, Marianna, PhDr., PhD.
SEDLÁK, Imrich, prof. PhDr., CSc.
SEJÁKOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
SEKANINOVÁ, Ella, doc. PhDr., DrSc.
SIMON, Szabolcs
SKLADANÁ, Jana, doc. PhDr., CSc.
SLANČOVÁ, Daniela, prof., PhDr., CSc.
SLOBODNÍK, Milan, doc. PhDr., CSc.
SOKOLOVÁ, Miloslava, doc. PhDr., CSc.
SOTÁK, Michal, prof. PhDr., DrSc.
SZABÓMIHÁLYOVÁ, Gizela, PhDr.
ŠEBESTOVÁ, Anna, PhDr.
ŠEVČÍKOVÁ, Beáta, PhDr.
ŠIKRA, Juraj, PhDr., CSc.
ŠIMKOVÁ, Mária, PhDr.
ŠKVARENINOVÁ, Oľga, PhDr., CSc.
ŠTIBRANÝ, Ján, PhDr., CSc.
ŠVAGROVSKÝ, Štefan, doc. PhDr., CSc.
TVRDOŇ, Emil, doc. PhDr., CSc.
TÝR, Michal, prof.
TÝROVÁ, Zuzana
URBANCOVÁ, Lujza, Mgr.
VALENTOVÁ, Iveta, Mgr., PhD.
VALISKA, Juraj, doc. PhDr., CSc.
VANČOVÁ, Iveta, Mgr.
VARGOVÁ, Mariana, Mgr.
VAŇKO, Juraj, prof. PhDr., CSc.
VILČEKOVÁ, Katarína, Mgr.
VRLÍKOVÁ, Kristína, doc., PhDr., CSc.
ZÁHORCOVÁ, Jana, PhDr.
ZAMBOROVÁ, Marta, Mgr.
ZIMMERMANN, Július, doc. Ing., CSc.
ŽEŇUCH, Peter, doc. PhDr., PhD.
ŽIGO, Pavol, prof. PhDr., CSc.

Zoznam členov v roku 2007

ALABÁNOVÁ, Mária, PaedDr.
AUXOVÁ, Darina, Mgr.
BALÁKOVÁ, Dana, PhDr.
BALÁŽ, Gerhard, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽ, Peter, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽOVÁ, Ľubica, Mgr.
BALLEKOVÁ, Katarína, Mgr.
BÁNIK, Tomáš, Mgr.
BARTKO, Ladislav, doc. PhDr., CSc.
BENKO, Vladimír, Ing.
BENKOVIČOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
BLANÁR, Vincent, prof. PhDr., DrSc.
BÖHMEROVÁ, Adela, PhDr., CSc., M.A.
BOSÁK, JÁN, doc. PhDr., CSc.
BUDOVIČOVÁ, Viera, doc. PhDr., CSc.
BUFFA, Ferdinand, doc. PhDr., CSc.

BUJALKA, Anton, PhD.
 BUGÁROVÁ, Marta, doc. PhD., CSc.
 BUZÁSSYOVÁ, Klára, PhD., CSc.
 CABANOVÁ, Vlasta, Mgr.
 CADORINI, Giorgio, dott.
 DAROVEC, Miloslav, doc. PhD., CSc.
 DEPTOVÁ, Tatiana, Mgr.
 DOBRÍKOVÁ, Mária, PhD., CSc.
 DOLNÍK, Juraj, prof. PhD., DrSc.
 DORULA, Ján, prof. PhD., DrSc.
 DUDÁŠOVÁ, Júlia, prof. PhD., CSc.
 DUDOK, Miroslav, prof. PhD., CSc.
 DUCHKOVÁ, Silvia, Mgr.
 ĎURČO, Peter, doc., CSc.
 ĎUROVIČ, Ľubomír, prof. PhD., DrSc.
 DVORNICKÁ, Ľubica, Mgr.
 FEDÁK, Michal, Mgr.
 FERENČÍKOVÁ, Adriana, prom. fil., CSc.
 FINDRA, Ján, prof. PhD., DrSc.
 FRÜHAUFOVÁ, Eva, Mgr., PhD.
 GÁLISOVÁ, Anna, Mgr.
 GIGER, Miriam, Mgr., PhD.
 GLOVNÁ, Juraj, doc. PhD., CSc.
 GLOVNŇOVÁ, Slavomíra, Mgr.
 GOTTHARDOVÁ, Gabriela, doc. PhD., CSc.
 GRIGORJANOVÁ, Tatjana, Mgr., CSc.
 HALMOVÁ, Zuzana
 HANUDEĽOVÁ, Zuzana, doc. PhD., CSc.
 HAŠANOVÁ, Jana, PhD.
 HÍREŠOVÁ, Alena, PhD.
 HLADÍK, Rudolf
 HLADKÝ, Juraj, PhD., PhD.
 HLAVATÁ, Renáta, PaedDr.
 HOCHĽOVÁ, Terézia, Mgr.
 HORÁK, Alexander, Mgr.
 HORÁK, Emil, doc. PhD., CSc.
 HUŤANOVÁ, Jana, PhD., CSc.
 CHOCHOLOVÁ, Bronislava, Mgr.
 IMRICHOVÁ, Mária, Mgr., PaedDr.
 JANKOVIČOVÁ, Milada, PhD., CSc.
 JANOČKOVÁ, Nicol, Mgr., PhD.
 JAROŠOVÁ, Alexandra, Mgr., CSc.
 JUHÁSOVÁ, Jana, Mgr.
 KAČALA, Ján, č. k. SAV, prof. PhD., DrSc.
 KADOROVÁ, Marta, Mgr.
 KAPITÁŇOVÁ, Kristína, PhD., CSc.
 KAPUSTOVÁ, Monika, Mgr., PhD.
 KLINCKOVÁ, Jana, doc. PhD., CSc.
 KOLLÁR, Dezider, doc. PhD., CSc.
 KOPINA, Ján, PhD.
 KOVÁČOVÁ, Mária, Mgr.
 KOVÁČOVÁ, Viera, PhD.
 KOVÁČOVÁ, Zuzana, PaedDr., PhD.
 KOVALOVÁ, Božena, PhD.
 KRAJČOVIČOVÁ, Slávka, Mgr.
 KRAJČOVIČ, Rudolf, prof. PhD., DrSc.
 KRALČÁK, Ľubomír, PaedDr., PhD.
 KRÁLIK, Ľubor, PhD., CSc.
 KRÁĽOVÁ, Zdena, Mgr., PhD.
 KRUPA, Viktor, PhD., DrSc.
 KRŠKO, Jaromír, Mgr., PhD.
 KUCIK, Štefan, PaedDr.
 KUČERA, Ladislav, PhD., CSc.
 KUŽELOVÁ, Oľga, PhD.
 LALIKOVÁ, Tatiana, Mgr.
 LANSTYÁK, István, PhD., CSc.
 LEFÍKOVÁ, Anna, PhD.
 LIGOŠ, Milan, doc. PaedDr., CSc.
 LIPTÁK, Štefan, PhD., CSc.
 LIPTÁKOVÁ, Alžbeta, PhD., CSc.
 LIPTÁKOVÁ, Ľudmila, PaedDr.
 MACHO, Marián, Mgr.
 MAJTÁN, Milan, PhD., DrSc.
 MARSINOVÁ, Marta, PhD.
 MASÁR, Ivan, PhD., CSc.
 MIKLUŠ, Michal, doc. PhD., CSc.
 MIKO, František, prof. PhD., DrSc.
 MISLOVIČOVÁ, Sibyla, PhD.
 MIŠŠÍKOVÁ, Gabriela, doc. PhD., CSc.
 MLACEK, Jozef, prof. PhD., CSc.
 MÚCSKOVÁ, Gabriela, Mgr., PhD.
 NÁBĽKOVÁ, Mira, PhD., CSc.
 NAVRÁTIL, Ladislav, PaedDr.
 NIŽNÍKOVÁ, Jolana, prof. PhD., CSc.
 OČENÁŠ, Ivan, PaedDr., PhD.
 ODALOŠ, Pavol, prof. PaedDr., CSc.
 OLOŠTIAK, Martin, Mgr., PhD.
 OLOŠTIAKOVÁ-GIANISCHOVÁ, Lucia, Mgr.
 OLŠIAK, Marcel, Mgr.
 ONDRÁČKOVÁ, Zuzana, Mgr.
 ONDREJKOVÁ, Renáta, Mgr.
 ONDREJOVIČ, Slavomír, doc. PhD., CSc.
 ORAVCOVÁ, Anna, PhD., CSc.
 ORGOŇOVÁ, Oľga, doc. PhD., PhD.
 ORTHOVÁ, Eva, PaedDr.
 PALKOVIČ, Konštantín, PhD., CSc.
 PANČÍKOVÁ, Marta, doc. PhD., CSc.

PATÁKOVÁ, Marta, doc. PhDr., CSc.
PATRÁŠ, Vladimír, prof. PaedDr., CSc.
PEKAROVIČOVÁ, Jana, doc. PhDr.,
PhD.
PETRUFOVÁ, Magdaléna, PhDr.
PÍCHA, Emil, PhDr., CSc.
PORUBSKÁ, Emília, PhDr.
POVAŽAJ, Matej, PaedDr., CSc.
PROFANTOVÁ, Zuzana, Mgr., CSc.
RAFAYOVÁ, Andrea, Mgr.
RENDÁR, Ľubomír, PaedDr.
RIPKA, Ivor, prof. PhDr., DrSc.
ROHÁRIK, Pavol, doc. PhDr., CSc.
RUMÁNEK, Ivan, Mgr., PhD.
RUŠČÁK, František, doc. PhDr., CSc.
RÝZKOVÁ, Anna, doc. PhDr., CSc.
SABOL, Ján, prof. PhDr., DrSc.
SABOLOVÁ, Oľga, doc. PhDr., CSc.
SEDLÁKOVÁ, Marianna, PhDr., PhD.
SEDLÁK, Imrich, prof. PhDr., CSc.
SEJÁKOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
SEKANINOVÁ, Ella, doc. PhDr., DrSc.
SIMON, Szabolcs
SKLADANÁ, Jana, PhDr., CSc.
SLANČOVÁ, Daniela, prof. PhDr., CSc.
SLOBODNÍK, Milan, doc. PhDr., CSc.
SOKOLOVÁ, Miloslava, doc. PhDr., CSc.

SOTÁK, Michal, prof. PhDr., DrSc.
SZABÓMIHÁLYOVÁ, Gizela, PhDr.
ŠEBESTOVÁ, Anna, PhDr.
ŠEVČÍKOVÁ, Beáta, PhDr.
ŠIKRA, Juraj, PhDr., CSc.
ŠIMKOVÁ, Mária, PhDr.
ŠKVARENINOVÁ, Oľga, PhDr., CSc.
ŠTIBRANÝ, Ján, PhDr., CSc.
ŠVAGROVSKÝ, Štefan, doc. PhDr., CSc.
TVRDOŇ, Emil, doc. PhDr., CSc.
TÝR, Michal, prof.
TÝROVÁ, Zuzana
URBANCOVÁ, Lujza, Mgr.
URBANOVÁ, Jana, Mgr.
VALENTOVÁ, Iveta, PhD.
VALISKA, Juraj, doc. PhDr., CSc.
VANČOVÁ, Iveta, Mgr.
VAŇKO, Juraj, prof. PhDr., CSc.
VARGOVÁ, Mariana, Mgr.
VILČEKOVÁ, Katarína, Mgr.
VOJTEKOVÁ, Marta, Mgr.
VRLÍKOVÁ, Kristína, doc. PhDr., CSc.
ZÁHORCOVÁ, Jana, PhDr.
ZAMBOROVÁ, Marta, Mgr.
ZIMMERMANN, Július, doc. Ing., CSc.
ŽEŇUCH, Peter, doc. PhDr., PhD.
ŽIGO, Pavol, prof. PhDr., CSc.

Zostavili a redakčne pripravili: Bronislava Chocholová, Anna Ramšáková